
Raha, rohkeus, kielitaito — näistäkö kiikastaa viestinnän tutkijoiden kansainvälistyminen?

Taisto Hujanen

Euroopan poliittinen mullistus ja siihen liittyvä kylmän sodan rakenteiden purkaminen ravisuttaa myös viestinnän tutkijoiden vakiintuneita kansainvälisen yhteistyön muotoja. Pohjoismaisen lintukodon välittömässä läheisyydessä Itämeren alueen yhteistyö etsii uusia muotoja. EC-Euroopan seireenien laulut eivät hullaannuta vain tanskalaisia vaan yhä enemmän myös ruotsalaisia, norjalaisia ja suomalaisia. Tätä taustaa vasten ei liene yllättävää, että Tiedotusopillisen yhdistyksen (TOY) syysseminaari näytti iskenneen ajan hermoon. Seminaari kokosi Yleisradion ammattiopiston tiloihin Lemuntielle 26.11.1990 kolmisenkymmentä osanottajaa, jotka edustivat laajasti alan suomalaista tutkimusta.

Seminaarin alustukset tarjosivat katsauksen eräiden keskeisten tutkijayhteistyön alueiden historiaan: pohjoismaiseen yhteistyöhön ja suomalaisten viestinnän tutkijoiden panokseen alan kansainvälisissä tutkijajärjestöissä sekä UNESCO:ssa. Lyhyet katsaukset saatiin myös puheopin ja elokuvatutkijoiden kansainvälisestä yhteistyöstä. Alan tutkimuslaitoksilta ja yliopistolaisilta laitoksilta oli koottu kirjalliset katsaukset seminaarin käyttöön niiden harjoittamasta kan-

sainvälisestä yhteistyöstä. Nämä raportit ja muu seminaariaineisto on kiinnostuneiden saatavilla NORDICOMin toimistossa Tampereen yliopistossa (vs. amanuenssi Eija Poteri, puh. 931-157045).

Seminaarin keskustelut osoittivat vakuuttavasti, että suuntautuminen uudenlaiseen kansainväliseen yhteistyöhön lähtee oman pesän siivoamisesta. Niinpä työryhmä, jonka otsikkonsa mukaisesti piti puhua yliopistojen ja tutkimuslaitosten kansainvälisestä yhteistyöstä, keskittyi puhumaan ennen muuta tutkijayhteistyön kansallisesta organisoitumisesta Suomessa. Mikä on viestinnän tutkimuksen suomalainen tiedeyhteisö, jonka pohjalta kansainvälistä yhteistyötä olisi rakennettava? Työryhmäraportti antaa kysymykseen seuraavan vastauksen:

“Työryhmä totesi, että *kansallinen tieteellinen yhteisö* koostuu yhtäältä yliopistoissa työskentelevistä tutkijoista ja toisaalta siihen kuuluu myös joukkoviestinnän instituutioiden (Yleisradio, MTV, lehtitalot, lehtiliitot) piirissä harjoitettava tutkimustoiminta sekä markkinatutkimuslaitosten tutkimus- ja selvitystoiminta. Koko tämän yhteisön pitäminen ajan tasalla kotimaisten ja

kansainvälisten tieteellisten virtausten ja joukkoviestintäalan muutosten suhteen on mitä tärkein tavoite juuri tänä aikana, jolloin koko eurooppalainen viestintästrukturi on muutostilassa.”

NORDICOM (Eija Poteri) oli valmistellut seminaarin käyttöön selvityksen suomalaisten viestinnän tutkijoiden kansainvälisestä julkaisu-toiminnasta vuosina 1985-89. Sen mukaan suomalaiset tutkijat olivat ko. ajanjaksolla kirjoittaneet 46 artikkelia ulkomaisiin tieteellisiin aikakauslehtiin, 17 artikkelia ulkomaisiin kokoomateoksiin ja lisäksi he olivat toimittamassa 10 ulkomaista kokoomateosta. Näistä koostui yhteensä 73 julkaisuviitettä, jotka jakaantuivat 31 tutkijan kesken.

Seminaarissa epäiltiin, että muiden Pohjoismaiden tutkijat näkyvät tällä hetkellä suomalaisia paremmin kansainvälisillä julkaisufoorumeilla. Vertailuaineiston saamiseksi pidettiin tarpeellisena tehdä NORDICOMin selvitystä laajempi kartoitus eri Pohjoismaiden tutkijoiden julkaisu-toiminnasta. Tampereen yliopiston kirjastotieteen ja informatiikan laitoksella on ilmennyt kiinnostusta yhteistyöhön tällaisen selvityksen tekemisessä.

Pohjoismaisen yhteistyön instituutioista seminaari piti erityisen tärkeänä NORDICOMin toimintaedellytysten turvaamista. Pohjoismaiden suuntautuminen yhdessä ja erikseen kohti EC-Eurooppaa ei saa merkitä hyvin toimivien alueellisten instituutioiden rappeutumista.

Tutkijayhteistyön kansallinen organisaatio, dokumentaatio ja tietoverkot sekä alan tutkija- ja opiskelijavaihto olivat kysymyksiä, jotka nousivat esille kaikissa seminaarin työryhmissä. Tiedotustutkimus-lehti julkaisee seuraavassa yhden työryhmäraporteista, joka samalla heijastelee yleisemminkin seminaarin keskusteluja. Tämän työryhmän puheenjohtajana oli Ulla-Maija Kivikuru ja sihteerinä Kimmo Aulake.

Kansainvälisiä järjestöjä käsitelleen työryhmän raportti

Työryhmä ei rajannut keskusteluaan yksinomaan kansainvälisiä järjestöjä koskevaksi, vaan käsitteli laajemminkin kansainvälisen kehityksen asettamia haasteita viestinnän tutkimukselle yleensä ja suomalaisille viestinnän tutkijoille erityisesti. Lähtökohtana ryhmällä oli käsitys, että suomalaisten viestinnän tutkijoiden kansainvälistymisessä — siis osallistumisessa alan kansainväliseen yhteistyöhön sen kaikissa muodoissa — on havaittavissa tiettyjä puutteita. Tavoitteena oli mahdollisuuksien mukaan kartoittaa näitä puutteita ja tehdä ehdotuksia havaittujen puutteiden korjaamiseksi.

Työryhmässä todettiin, että jos viestinnän tutkimus haluaa seurata aikaansa ja tarjota päätöksenteolle relevanttia informaatiota, on kansainvälinen yhteistyö välttämätöntä. Tämä on seurausta siitä, että sekä viestintää koskevia poliittisia että taloudellisia päätöksiä tehdään yhä enemmän kansainvälisesti. Erityisen selvästi tämä tulee esiin Euroopan yhdentymiskehityksen myötä. Koska päätöksenteko esimerkiksi Euroopassa on ylikansallista, ei pelkästään kansallisiin puitteisiin rajoittuva tutkimus voi saada kokonaiskuvaa vallitsevasta viestintätilanteesta.

Kuvatun tilanteen johdosta sekä viestinnän tutkijoiden järjestöjen että käytännöllisemmin suuntautuneiden alan järjestöjen puitteissa tehtävä kansainvälinen yhteistyö on erittäin tärkeää. Siihen osallistuminen on välttämätöntä. Erityisesti *nuorten tutkijoiden* osallistumista kansainvälisten järjestöjen konferensseihin tulisi työryhmän mielestä edistää ja helpottaa. Suurten järjestöjen toiminta ei kuitenkaan ole ongelmantonta. Niiden katsottiin olevan usein liian hitaita ja raskaita ajankohtaisten aiheiden käsittelyyn, mutta samalla huomautettiin, että ne muodostavat myös arvokkaita epävirallisia kontaktipintoja ja -foorumeja yksittäisten tutkijoiden välille.

Nykyisin Euroopassa on tuhansia erilaisia viestintätutkimusta harjoittavia instituutioita. Ongelmana onkin se, että viestintätutkijoilla ei ole riittävästi tietoa näistä tutkimusta harjoittavista tahoista ja niiden tekemästä tutkimuksesta. Yksittäisen tutkijan tai tutkimuksen tarvitsemaa informaatiota saattaisi hyvinkin olla jossain saatavilla, mutta puutteellisen kommunikaation johdosta sitä ei välttämättä löydetä. Edes Suomessa tehtävästä tutkimuksesta ei ole riittävästi informaatiota. Näin ollen tutkijoiden väliset — sekä kansainväliset että kansalliset — yhteydet nousevat esiin myös tästä käytännön informaation vaihdon näkökulmasta. Ilman kansainvälisiä kontakteja yksittäisen maan viestintätutkimus joutuu eristyksiin eikä voi seurata aikaansa.

Työryhmän mielestä kansainvälistyminen edellyttää sekä opiskelija- että tutkijavaihtoa. Parhaiten kansainvälisyyteen voi oppia, jos jo perustutkintovaiheessa on mahdollista opiskella ulkomailla. Ryhmän näkemys oli, että opiskelijavaihto on luonnollista hoitaa yliopistojen ja korkeakoulujen kautta kun taas tutkijavaihdon katsottiin kuuluvan Suomen Akatemialle. Puhuttaessa opiskelija- ja tutkijavaihdosta huomautettiin, että kyseessä on yleensä vastavuoroinen prosessi, joten Suomella pitää olla myös mielekästä tarjottavaa mahdollisesti tänne tuleville opiskelijoille ja tutkijoille.

Kuten vaihdon vastavuoroisuudestakin ilmenee, viestinnän tutkijoiden kansainvälistymisessä ei ole kyse vain sopivien raamien ja käytännön järjestelyjen luomisesta — niin tärkeitä kuin se onkin. Kyse on myös siitä, onko suomalaisilla tutkijoilla mitään tarjottavaa kansainvälisille foorumeille. Näin ollen kansainvälistymistä ei ole mielekästä tarkastella irrallaan tieteen ja tutkimuksen substanssista. On selvää, että lisääntyvä kansainvälinen kanssakäyminen omalta osaltaan edistää tutkimuksen tasoa luomalla suomalaisille tutkijoille mahdollisuuden tutustua muissa maissa tehtävään tutkimukseen ja tutkijoihin

ja tuomalla ulkomaisia tutkijoita Suomeen.

Työryhmän ehdotukset

Keskeisenä käytännön hankkeena työryhmä esittää tutkimustiedon hankkimista helpottavan tietopankin tai networkin luomista. Kyseessä on siis pyrkimys viestintätutkimusta — ainakin Euroopan tasolla — koskevan informaation keräämiseen ja välittämiseen eteenpäin. Tarkoituksena on selvittää, missä instituutiossa mitäkin on tutkittu ja mistä siitä saa informaatiota, eli kuka tietää mitäkin ja mistä? Näin pyritään löytämään ihmiset ja instituutiot, joihin voi oman tutkimuksen puitteissa ottaa yhteyttä ja joihin voi luoda kontakteja. Kuvaavaa tällaisen informaation puutteelle on, että Yleisradiossa on harjoitettu vastaavaa informaation keräämistä, mutta työryhmä ei tiennyt siitä mitään. Erityisesti tällainen tietopankki on tullut ajankohtaiseksi Suomen liittyttyä ERASMUS-ohjelmaan.

Työryhmä ehdottaa, että:

— tutkimusta koskevan informaation kerääminen aloitetaan mitä pikimmin esimerkiksi liikenneministeriön puitteissa ja erityisesti ERASMUS-ohjelman tarpeita silmällä pitäen.

Kynnys kansainväliseen yhteistyöhön osallistumiseen on yksittäisen tutkijan kohdalla korkea. Tätä kynnystä pitäisi työryhmän mielestä pyrkiä tietoisesti alentamaan. Tämä voisi tapahtua ottamalla kansainvälisyyden vaatimukset paremmin huomioon erityisesti jatkokoulutuksessa. Koska kyseessä ovat usein sinänsä yksinkertaiset käytännön ongelmat, niiden poistaminen tai lieventäminen ei vaadi uusia resursseja vaan ainoastaan hieman uusia painotuksia.

Käytännön ongelmien lieventämiseksi työryhmä ehdottaa, että:

— suomalaisten yhteyksistä kansainvälisiin järjestöihin vastaavien henkilöiden tulee toimia aktiivisesti kansainvälistymisen edistämiseksi ja sen esteiden poistamiseksi,

— jatkokoulutuksessa tulee harjoitella kansainvälisiin konferensseihin vaadittavien (yleensä englannin kielisten) abstraktien tekemistä,

— Tiedotusopillisen yhdistyksen tulee mm. IAMCR:n jäsenenä tukea aktiivisemmin suomalaisten tutkijoiden mahdollisuuksia osallistua kansainvälisiin konferensseihin. Tämä voisi tapahtua esimerkiksi tutkimusraporttien laatimisen "preppauskurseja" järjestämällä. Tiedotustutkimuksen päivät ovat tässä mielessä tärkeässä asemassa. Näiden lisäksi

— kansainvälisissä konferensseissa tulee palautteen antaminen esitetyille tutkimuksille kytkä osaksi konferenssien virallista ohjelmaa.

Huomattavana epäkohtana koettiin viestintää tutkimuskohteenaan pitävien tieteenhaarojen moninaisuudesta johtuvaa hallinnollista epäyhtenäisyyttä. Korostetusti tämä tulee esiin Suomen Akatemiassa. Työryhmä esittääkin, että:

— viestinnän tutkimus organisoidaan Suomen Akatemiassa suoraan tieteen keskustoimikunnalle tai viestinnän tutkimukselle perustetaan oma toimikunta. Tämä uudelleenjärjestely on mahdollista hoitaa Akatemiassa meneillään olevan organisaatiouudistuksen puitteissa.

Nämä työryhmän ehdotukset tulee ymmärtää myös Tiedotusopillisen yhdistyksen hallitukselle osoitetuiksi vaatimuksiksi.